

Vroeger of later wordt iedereen met de dood van een geliefde geconfronteerd. Vragen komen op: Waar ben je nu? Waar zijn onze doden? Hoe leven ze voort? Over dit soort vragen heeft Wim Jansen, predikant in Brouwershaven en Delft, met een ruime ervaring in het onderwijs, een fijnzinnig en goed leesbaar boek geschreven. Eerder werkte hij als predikant in Zeeland en was hij studentenpastor aan de Hogeschool Zeeland.

Directe aanleiding was het plotselinge overlijden van zijn vriend en historicus Jaco Schouwenaer. Door het boek heen schrijft Wim Jansen hem brieven, waarin hij als het ware weer samen met hem oploopt, zoals hij zo vaak in leven met hem gedaan heeft, en met hem filosofeert en mijmert over levensvragen en vragen over de dood. Met deze overpeinzingen en met deze brieven nodigt Wim Jansen ons uit om onze eigen houding te bepalen ten aanzien van de dood en eigen brieven te schrijven aan gestorven geliefden.

Want het is vreemd gesteld met de dood. Er is een tijd geweest dat velen van mening waren dat het met de dood over en uit was. Zelfs onder christelijke theologen was en is dit geen vreemde gedachte. Hemel, lichamelijke opstanding, leven na de dood – het zijn eerder beelden en metaforen dan dat ze naar iets werkelijk bestaands verwijzen. “De christelijke hemel is als finaal rustoord voor velen weggefallen,” schrijft Wim Jansen, maar daar staat tegenover dat velen gretig naar een alternatief zijn gaan zoeken. Met het 'dood is dood' van de sceptici nemen velen geen genoegen. Pim van Lommels boek over bijna-dood ervaringen is slechts één bekend voorbeeld daarvan. En verder kun je rond de dood voorstellingen aantreffen die niet aan traditie of godsdienst gebonden zijn. “Oma is nu een sterretje.” Allemaal pogingen het onverwoordbare te verwoorden.

In zijn boek gaat Wim Jansen op zoek naar wat hem zelf het meeste aanspreekt uit de veelheid van mogelijke antwoorden op de dood en het leven na de dood. Hij heeft geen afgerond systeem, hij weet veel niet, maar hij heeft wel een intuïtie van de richting die hij uit wil. Weg van het ik, overgave aan God. Wat dit voor hem betekent, maakt hij duidelijk aan tal van goed gekozen citaten van dichters, mystici uit de christelijke traditie, maar ook uit de hindoetraditie. Hij heeft geen pasklare antwoorden op vragen rond de dood, maar hij gaat beslist niet mee met de sceptici die zeggen dat het met de dood over en uit is, met de reductionisten die alles denken te kunnen meten en bewijzen. Bewust wil Wim Jansen veel open laten. In zijn boek maakt hij ook enkele oudtestamentische en nieuwtestamentische verkenningen, waarbij woorden als 'verwondering' en 'innerlijk opstaan in God' klinken. Een leidraad is voor hem het relativeren van het belang dat vaak aan het individu gegeven wordt. Velen verlangen naar een persoonlijk en individueel voortbestaan in het verlengde van wat we nu ervaren, maar misschien kun je een ander perspectief nemen. Zie jezelf als onderdeel van een groter geheel, relatieveer jezelf, hecht minder belang aan het voortbestaan van je eigen ik.

Voor Wim Jansen heeft dit alles te maken met hoe hij God ziet. Twee citaten:

“Aan het woord God kleeft altijd het ondoorgrondelijke, het mysterie, het niet-weten. Het lijkt me inherent aan God dat er telkens ook weer ontkenning plaats vindt van alles wat over hem/haar/het gezegd wordt. In die zin kan ik het woord God alleen verstaan als een metafoor voor het ultieme, telkens uitwijkende, absolute, dat ik niet kan benoemen – noch bezitten.”

En ook:

“Voor de goede orde en wellicht ten overvloede, met God bedoel ik niet het 'wezen' in de lucht, adres: Wolkenstraat 3, 7777 AZ, Hemel. Niet de metafysische noodzaak van ons filosoferen. Niet de mythische vaderfiguur in de hemelen, zoals die in de kerken over het algemeen wordt aanbeden. Dat is allemaal menselijke projectie, die wat mij betreft mag blijven, mits het als behelpende beeldtaal wordt beschouwd... Bij God denk ik aan een werkelijkheid die dat misverstandelijke woord verre te boven gaat. Beelden, begrippen en zelfs paradoxen schieten hopeloos te kort.”

Dat zijn misschien nog wat ingewikkelde maar toch ook prachtige zinnen in een verder heel toegankelijk boekje. Het idee erachter klinkt sympathiek. Wat weten we over God, wat weten we

over ons zelf? We doen er goed aan onszelf te relativieren. Dat is wat in verschillende religies terug komt: het eigen ik dat zo vaak voorop gezet wordt, wordt zijn bescheiden plaats gewezen. Je bent als mens onderdeel van een groter geheel. Een druppel in de oceaan. Niet jij bent het centrum van het universum, het centrum van je leven ligt buiten jezelf. Het gaat niet in de eerste plaats om ontplooiing van je individualiteit, maar om dienstbaarheid. Je bent als mens een schakel in een grote keten, geroepen tot humaniteit. Dienstbaarheid bevrijdt een mens van zichzelf.

In zijn zoektocht laat Wim Jansen telkens iets zien van zijn geraaktheid door God. Soms barst hij lyrisch uit in wat je mystieke vervoering zou kunnen noemen: "Niets is heerlijker dan te beseffen dat alles van God er al is, dat God alles is en tegelijk veel meer dan alles. Alles is er. We zijn al in God en God kan niet ergens niet zijn. God omgeeft ons zoals de zee de druppel en is tegelijk de druppel. Het enige wat ons nog ontbreekt is de bewustwording ervan." Het is alsof je Augustinus leest.

Ontkent Wim Jansen de hardheid en gruwelijkheid van de dood? Ik heb niet de indruk. Voelt hij de verscheurdheid niet van het afgescheiden zijn van wie je liefhebt? Integendeel, uit iedere brief spreekt zijn weemoed en verlangen naar zijn gestorven vriend. Maar Wim Jansen weet te relativieren en in perspectief te zien. De dood maakt een einde aan je individuele leven, maar je individuele leven is opgenomen in een groter geheel, opgenomen in God.

Dit boek is met liefde geschreven. Ik herken er veel van mijn eigen zoektocht en bewustwording in. Ik ga met hem mee in de relativering van het ik en ik herken de vreugde van het zijn in God. Al ontsnapt God ook voortdurend aan onze beelden en voorstellingen, als we in Hem rusten, kunnen vragen, pijn en zorgen en zelfs ons eigen soms benauwende ik wegvallen. In de laatste brief aan zijn gestorven vriend schrijft hij:

"Waar ben je nu?

Jij behoort tot de onzichtbare wolk van geliefden om mij heen.

En in die zin behoor je tot de onzichtbare wolk van GOD.

Jullie: mijn ouders, zoveel anderen en jij, zijn samengevallen met GOD.

Zoals GOD mij omgeeft en in mij is als diepste bron, als gidsende stem en als onuitputtelijke kracht tot liefde, zo ben jij nu ook in mij."

Eeuwout van der Linden